

Санскрит – ДРЕВЕН И СЪВЪРШЕН

За речта и езика. Санскрит и Деванагари –
език и писменост за боговете

Живко СТОИЛОВ

„...Магически и сладък и гъвкав, силен и чисто формиран, пълен и вибриращ, и фин...“

Шри Ауробиндо

„...самскрит език толкова учебен и толкова метафизически, със своята вероизповедна мисъл толкова дълбока и толкова висока, със своята си философска мисъл толкова дълбокочислена и толкова отважна, със своето въображение толкова творческо и толкова великанско, и своята природа толкова удивителна и толкова изобилна...“

Георги С. Раковски

Малко история

Санскрит принадлежи към подгрупата на т.нар. индоарийски езици, които водят своето начало някъде от централна Азия и по-специално от една област, наречена Бактрия (езерото Балх) и Согдияна, които се спрягат напоследък като родината на прабългарите. Санскрит и латинският език имат обща основа, която е изчезнала и чието име е неизвестно, затова хипотетично е наречена Proto-Indo-European – общ индоевропейски праезик-основа¹ и е бил само говорим. Често се спекулира, че „санскрит е майката на всички езици“, нещо което не е съвсем точно. Сър Моние-Уилямс в своя безусловно най-добър речник по санскрит казва, че санскрит е по-голямата сестра на гръцкия език от семейството на индоевропейските езици. Това подразбира езици с общ праезик-основа и с известни сходни белези. Сър Уилям Джоунс в реч пред Азиатското общество казва (1786 год.): „Санскрит, въпреки своята архаичност, има прекрасна структура; по-перфектна от тази на гръцкия, по-богата от тази на латинския и е по-изящно изтънчен и от двата, като при това запазва връзката си и с двата както в корените на глаголите, така и в граматичните форми; толкова силен наистина, че няма филолог, изучаващ и трите езика, който да не приема, че те имат общ източник, вероятно вече несъществуващ.“

От Бактрия и Согдияна в Централна Азия водят началото си няколко езикови групи – азиатски и европейски езици. Азиатските са: „индийската“ (индоарийската)

Ангел Гешев, Гааголически знак В, веди, 3

подгрупа, даваща началото на санскрит, пали и съвременните хинди, марати, бенгали и др., и „иранската“, от която произлизат зенд, староперсийски, пахлави, арамейски и др. Европейските езикови групи включват: келтски, гръцки, италиански, германски, славянски и балтийски. Поради общата си езикова основа всички тези езици са известни в лингвистиката като „индоевропейски“.

Прототипът на санскрит вероятно започва да навлиза на териториите на днешна Индия заедно с на-

шествието на арийските племена, което започва приблизително към 2500 г. пр. Хр. и продължава поне още няколко столетия години след това, за да се оформи вече със сигурност около 1200 г. пр. Хр. в първата и най-стара от четирите Веди – Ригведа. Говорейки за езика обаче, трябва да се има предвид, че той е различен от писмеността, от азбуката. Характерна особеност на древните индуси е тяхното небрежно отношение към записването на знанието, защото на книжното знание не се е гледало като на есенциално за развитието на личността и богопознанието – основна „тема“ в културата на древна Индия. Но тъй като знанието все пак е трябвало да се предава от поколение на поколение, се стига до специфичната форма на индийските „писания“ – речта е римувана, за да е лесна за запаметяване и максимално сбита и концентрирана в т.нар. сутри и мантри. Ведите, философските трактати и всичко останало се е запаметявало от брамините (свещеническата каста) и се е предавало в устна форма. Легендата твърди, че Веда-Вяса (което буквално означава „компилятор на Ведите“), за да запази знанието в духа на устната традиция, е разпределил четирите Веди на различни брамински съсловия, които е трябвало да запаметяват и предават от поколение на поколение знанието. Дори и в днешно време може да се чуе някой индиец от аристократичен род да заявява гордо, че неговият род е „пазител“ на едната си Веда.

Най-старият надпис на санскрит е открит върху камък в Джуна-гарх в Катхявар, от II в. сл. Хр. и е наречен Ругра-гаман. Но това е далечен прототип на деванагари². Малко по-късен надпис от 400 г. сл. Хр. показва сериозно развитие на буквите, за да се стигне до надпис от 750 г. сл. Хр., наречен Данти-Дурга, където нагари (азбуката) е почти завършена. Но пълното ѝ усъвършенстване завършва едва към XI в. сл. Хр., когато достига формата, известна днес като деванагари. Така става ясно, че санскрит, езикът и деванагари, азбуката са две различни неща.

Създаване и усъвършенстване на санскрит и деванагари

Индусите, освен гърците, може би са единственият народ, посветил специални усилия за научното изследване и развитие на езика и азбуката.

Санскрит³ придобива една завършена форма през IV в. пр. Хр., когато граматикът Панини формулира правилата и създава една наистина перфектна езикова среда за предаване не само на ежедневното и тривиалното, но и на духовното и божественото. Европейските езици, санскрит, хинди и др. принадлежащи към т.нар.

индо-европейско семейство, се отличават от семитските и арабските на първо място по образуването на корените на думите. В основата на санскрит лежат около 2000 корена, наречени „дхату“⁴, около които се прибавят и изваждат представки и наставки за образуването на думите. Интересен е самият въпрос, откъде идват дхату, корените на думите. Някои считат, че те са останки от древен език, отдавна изчезнал и забравен сега. И все пак при анализ става ясно, че самите корени на думите са извлечени от материални или звукови „първообрази“, „гласите на битието“, т.е. нещата, които ни заобикалят – камъни, растения и пр. от видимия свят, от една страна, но също и от т. нар. обекти от „невидимия“ свят – чувства, мисли, идеи и пр. Около тези корени чрез процесите на синтез и анализ, т.е. прибавяне, комбиниране и изваждане, се изграждат думите в санскрит. Това е характерно за всички езици от индоарийската подгрупа, за разлика от езиците от семитската група на семитско-хамитското езиково семейство, в която влизат асирийски, еврейски, арамейски, арабски, хитаритски и етиопски. Всъщност процесът на образуване (или по-скоро на „извлечение“) на корените в санскрит има окултно-мистичен характер, както ще стане ясно по-нататък в този текст.

Що се касае до създаването на деванагари азбуката, учените са на различни мнения. Като цяло се налага мнението, че старогръцкият и деванагари са произлезли от финикийската азбука, която е най-старата, ако не се има предвид записването със знаци и символи в Древен Египет. От центъра на финикийската култура азбуката е мигрирала на изток към Месопотамия и Индия и на запад към Гърция и Италия. Това се е случило някъде към 800 г. пр. Хр. При това и гърците, и индусите обръщат посоката на писане, която до този момент е била отгясно наляво както при иврит⁵. Най-старата форма на писменост, намерена в Индия, използва т.нар. брахма азбука, чието име идва от легенда, разказваща как Брахма, Създателят, дава азбуката на хората. От брахма азбуката произлиза деванагари, санскритската азбука.

Трудно е да се докаже кой от кого е заимствал в миналото – Изтокът от Запада или обратно, тъй като например десетичната система на цифрите, която използваме и днес, е дошла от Индия чрез арабските народи. По-скоро като че ли става дума за обмен на знаци, букви и прийоми в създаването на азбуките при опита на древните да отразят конкретните фонетични особености на местните езици. И точно тук се вижда разликата в подхода на различните народи при създаването на съответните азбуки. Гърците и римляните

се задоволяват с 22-та знака от финикийската азбука, докато в Индия знаците се удвояват и достигат дори до 48–51!

Западните народи престават да гледат на езика и азбуката като на божествени, докато на Изток благоговението се запазва и с развитието на философията и мистицизма се явява необходимостта от повече звукове, а от там и от повече знаци за тяхното изразяване. Няма да е твърде смело да се каже, че на Запад настъпва в известен смисъл профанизиране на езика, свързано с материалистичния курс, който поема западната цивилизация⁶, докато на Изток езикът се развива в друга посока и на него се гледа не само като на средство за комуникация между хората, а също и като начин да се записват и предават посланията от фините светове, невидими за физическото, но видими за духовното око⁷. Духовните реалности, до които мъдреците от Изтока се домогват, изискват по-сложна и подробна езикова форма, която максимално се опитва да „хване“ опитностите от фините светове, постигнати от мистика-учен навремето. Това е една гледна точка за произхода на санскрит и деванагари. Друга гледна точка, която не подлежи на изследване чрез методите на официалната наука, е тази на теософията в лицето на Елена Блаватска, според която деванагари идва от сензар, езика на късните атланти, и по настоящем се ползва от тесен кръг Махатми в Хималаите. Сензар е наречен „божествения родител“, езика на Слънцето. Браминът, ползващ санскрит и деванагари, в миналото е бил под заплахата от тежко наказание, ако позволи свещеният език да излезе извън територията на храма и да стигне до ушите на „недостойните“. Низшите касти не са имали достъп до това знание. Защото освен всичко друго езикът е и сила и могъщество.

При санскрит има съвършено съчетание на звук и смисъл, което ще рече хармония между форма и съдържание. С други думи казано, звукът отразява естеството на „нещото“, което изразява, било то материална или идеална категория.

„Санскрит е способен да изрази всякакви типове чувства, идеи и мисли по такъв съвършен начин, както никои друг език не може да изрази. Благодарение на своя обширен творчески потенциал той в същото време е способен да изрази прецизно и подробно както абстрактни мисли, така и фундаментални и възвишени идеи.“

Шри Ауробиндо

Санскрит е едновременно поетичен и техничен. Обикновено ако един език е поетичен, страда способността му да изразява научни категории и обратното – има перфектни технични езици, но те звучат сухо и грубоващо. При санскрит имаме съчетание и на двете – поезия и техническа точност. Днес дори има компютърни специалисти, които твърдят, че това е идеалният език за описание на софтуер. А поетите го намират несравним при изразяване на деликатните, фини нюанси на душата. Как е възможно това? Причината се крие в многото падежи и глаголни времена – 8 падежа и 8 основни глаголни времена, при което и подлог, и прилагателно, и глагол се съгласуват и спрягат по такъв начин, че осигуряват 100% гъвкавост, флуидност на езика. Това буквално означава, че частите на изречението могат да бъдат размествани по желание, без да се изменя неговият смисъл. Нека спрем за момент на това място и да разберем невероятните възможности, криещи се в един такъв език.

В нашите езици мястото на гумата като част на изречението играе значителна роля при определяне на смисъла на изречението, което довежда до известна ригидност на речта. Налага се и въвеждането на препинателни знаци, които в санскрит липсват просто защото не са нужни⁸, няма дори главни букви. Нито в българския, нито в английския е възможно произволно разбъркване на думите, без това да се отрази на смисъла, като дори смисълът понякога може да се обърне на 180 градуса. В санскрит всяка една думичка може да заеме произволно място в изречението, без да се наруши смисълът! Това буквално развързва ръцете на поетите. Затова индийският епос е сред най-добрите образци в световната поезия. В същото време той е направен така, че да отразява движението на философската и абстрактна мисъл, неизменно пропита от мистицизъм – нещо, което е така характерно за древната култура на Индия. В езика на всеки народ се отразяват духовните върхове, които въплътените възвишени души, ръководители на народите, са издигнали през вековете, така както езерото отразява снежните недостижими върхове на планината. По същия начин се наблюдават и паденията и моралния упадък на една култура, когато се направи дисекция на нейната реч и език. В днешно време човек дори чувства понякога неудобство да произнесе думи като *Бог* и *Любов*, поради пълната девалвация в ценностната система и тоталното изпразване от смисъл на една форма (думата е форма), която е била мислена да бъде съсъд на нещо свещено.

По богатството на даден език може да се направи доста точен анализ на културата и духовността на

хората, които го говорят. Така едни езици са добри за описания в изкуствата, като правило по-мелодични, други за науки, по правило по-суховати, а трети са направо примитивни. Всеки с познания на поне два езика може да наблюдава тези факти. Древните риши „създават“ думи, изразяващи точни духовни категории, като по тях се съди за нещата, които са занимавали техните умове и преживяванията, които те са имали. Тези думички в днешно време се налага да се „заемат“ от санскрит по простата причина, че философската мисъл на останалите народи не е достигнала тези висоти в опознаването на духовно-божествената природа на човека и света или поне не с такава точност и прецизност. Думи като „карма“, „дхарма“, „прана“, „чакра“, „акаша“, „матва“, „мая“, „самтва“, „буддхи“, „кама“, „нирвана“ и т.н. отдавна са необходима част от терминологията на всеки чужд език, която се използва при предаване на духовни категории.

Тясната връзка на азбуката със структурата на устната кухина

Структурата на санскрит строго следва логиката на структурата на устната кухина. Как? За да стане това ясно, ще разгледаме как се образуват звуковете (по-специално съгласните) в устната кухина. По принцип, за да има звук, трябва да имаме поне два предмета, които в съприкосновение, било то удар или триене, да произведат вибрация, която се разпространява в околната среда като звукова вълна. Що се касае за говорния апарат на човека, за тази цел се използват езика, гърлото, небцето, зъбите или устните, при контакта на които се произвеждат звукове, разделени в пет групи съгласни: гърлени, небни, ретрофлексни, зъбни, устнени.

Съгласните са разделени на 5 групи, по 5 съгласни в група. Например от първата група, на гърлените съгласни, първата е „ка“ и се образува от контакта на задната част на езика с гърлото. Следват кха, га, гха и на, което „н“ е гърлено. Така първата група съгласни е сформирани и се нарича ка-група. Това, което свързва тези пет съгласни, е точката, в която езикът контактува с „гърлото“ (вж. схемата). По същата логика, следвайки конструкцията на устната кухина, се образуват останалите 4 групи.

Втората група, на „небните“ съгласни, се образува там, където езикът контактува със задното небе – ча, чха, джа, дджа, на, което „н“ е носово и т.н. Последната група е па-групата – па, пха, ба, бха, ма, за чието изговаряне се използват устните (вж. схемата). Всеки може да направи експеримент и да установи, че за произнасянето на техните звукови съчетания се ангажират само устните. Така началото на азбуката започва със „гърлените“ звукове от ка-групата и при всяка следваща група се „ангажира“ следващата точка по посока на устните.

Подобна строга логика съществува и при образуването на гласните, които са в три групи, условно казано – „а“, „и“ и „у“ група. Започва се с отвореното „а“, което е отворен гърлен звук. За произнасянето на „и“ гърлото леко се свива и устата се затваря, а при „у“ остава само малък отвор от устните, който определя звука „у“. Така имаме три основни положения на устата, между които се получават и останалите гласни, т.е. звуковете от останалите гласни, като „е“, „о“ и т.н. са производни на трите основни – „а“, „и“ и „у“.

Няма място и смисъл в тази статия да се разглежда образуването на всички звукове и букви в санскрит. Целта дотук е само да се покаже логиката на звукообразуване, която следва логиката на структурата на човешкия говорен апарат, т.е. имаме впечатляващо съчетание на структура и функция.

Всичко дотук касае само „физическата“ страна на въпроса. Да погледнем и малко по-дълбоко – връзката на буквите и съответните им звукове на по-фините нива.

1	гърлени	क	ख	ग	घ	ङ	Ка	КХа	Га	ГХа	Ња
2	небни	च	छ	ज	झ	ञ	Ча	ЧХа	ДЖа	ДЖХа	Ња
3	ретрофлексни	ट	ठ	ड	ढ	ण	Та	ТХа	Да	ДХа	Ња
4	зъбни	त	थ	द	ध	न	Та	ТХа	Да	ДХа	На
5	устнени	प	फ	ब	भ	म	Па	ПХа	Ба	БХа	Ма

Езотеричната страна

Човек е съвкупност от няколко „тела“ „обвивки“, като най-външното, най-грубото от тях е физическото тяло; следват етерното, астралното, менталното и причинното тела. Връзката на физическото тяло с останалите, по-фини тела се осъществява от етерното тяло, наречено още пранично. Това е нивото на потоците енергия и светлина, движещи се по меридианите (надите) и образуващи вихри, наречени чакри.

Чакрите са сплетения от енергия, центрове, където се влива и изтича енергия. Познатите шест чакри се различават по броя на лъчите, потоците енергия, които излъчват. Първата чакра е с 4 лъча, втората с 6, третата с 10, четвъртата (сърдечната) с 12, петата с 16, а за шестата се казва, че има само 2 лъча⁹.

На Изток е прието за чакрите да се говори като за лотоси със съответния брой венчелистчета. Такава е структурата на енергийния двойник на човека. Чакрите се различават по своята вибрационна честота, общо казано, което за ясновидците се явява като различни цветове и/или звуци. Така както всяка чакра има свой основен цвят, така има и свой основен тон. Различните „лъчи“ (потоци, нади) от своя страна показват съответни нюанси в цветовете и съответни нюанси в звуците.

Оказва се, че звуковете в санскритската азбука отговарят точно на броя на лъчите на чакрите. Всяка буква има съответен звук и самата азбука е отражение на тази по-фина структура на човешкия етерен двойник. При това буквите заемат своето място по ред, който следва „семеините“ групи, споменати по-горе. Като е забележително например, че съгласните (които се образуват от „триене“ на повърхности) се нареждат от 1-ва до 4-та чакри, които отговарят на елементите земя, вода, огън и въздух, респективно първа, втора, трета и четвърта чакри, а гласните „изграждат“ петата чакра, която съответства на елемента пространство (акаша), който е отвъд земното, условно казано.

Лъчите на всички чакри, взети заедно, са 50 на брой. Такъв е и броят на звуковете на този езотеричен вариант на санскрит. Има звукове като ऌ (лри) и ड (риऱ्) например, които се използват по-рядко, но все пак съществуват, особено в по-старите текстове.

Буквата е символ на звука. Звукът е вибрация. Думата е съставена от комбинация от звукове. Речта е поток от думи. Когато човек говори, използва своя гласов апарат и така цялото тяло вибрира – на физическо ниво. Ако използва пълния набор от звукове, както е на схемата, ще вибрира цялото му тяло. И не само. От представената схема става ясно, че говорейки, или просто произнасяйки звукове, човек „въздейства“ не само на физическото си тяло, но и на етерния двойник, който от своя страна въздейства на астралния и т.н. – на всички тела, споменати по-горе.

Звукът е вибрация, чувството е вибрация, мисълта е вибрация. В речта всички те са ангажирани и неизбежно съчетани. А от правилното съчетание на тези елементи – реч, чувство и мисъл – зависи хармонията по принцип, към която всеки се

6-та чакра
ЦВЯТ: ТЪМНОСИН
ТОН: „ла“
ЗВУК: „ом“

5-та чакра
ЦВЯТ: СИН
ТОН: „сол“
ЗВУК: „хам“

4-та чакра
ЦВЯТ: ЗЕЛЕН
ТОН: „фа“
ЗВУК: „ям“

3-та чакра
ЦВЯТ: ЖЪЛТ
ТОН: „ми“
ЗВУК: „рам“

2-ра чакра
ЦВЯТ: ОРАНЖЕВ
ТОН: „ре“
ЗВУК: „вам“

1-ва чакра
ЦВЯТ: ЧЕРВЕН
ТОН: „до“
ЗВУК: „лам“

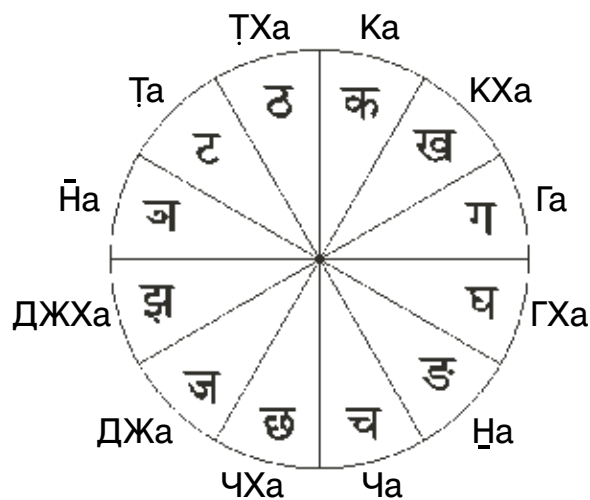

стреми. От всичко казано дотук може да се направи изводът, че ако речта е чиста и пълноценна, то всички лъчи на всички чакри ще вибрират и ще се стимулират към действие по един правилен и хармоничен начин. В това е смисълът на точното произношение и правилно-то различаване на звуковете.

Казва се на ученика по санскрит: „Произношението трябва да бъде със „сладост, чистота и търпение“. Човек със слабо развит ум не може да постигне правилна артикулация и произношение. Това е както въпрос на овладяване и контрол върху фината моторика на мускулите на езика като орган, така също и въпрос на развитието на естетическото чувство и усета за хармония на индивида. Развитието на съзнанието е пряко свързано с увеличаване на способността на хората да възпроизведат повече звукове с гласовия си апарат и тези звукове да бъдат по-мелодични и чисти. Когато речта изпълва тези показатели, тогава тя има сила – да „пренарежда“ телата на човека в хармонично единство, а също и да „пренарежда“ света наоколо чрез силата на мантрите и формулите. Затова мъдреците от ведическата епоха са отдавали толкова голямо значение на езика и ритуала. Така са въздействали върху природните сили и същества според волята си.

В своята книга „Път към познание на висшите светове“ Рудолф Щайнер обяснява как всеки лъч на дадена чакра е свързан с развитието на определено качество, добродетел. Например развитието на едно „листче“ на сърдечния лотус е свързано с развитието на смиреннието, друго – с контрола върху говора и пр. На същото място Щайнер твърди, че всяка чакра е вече развита наполовина в предишните съществувания, но е в латентен вид и латентната половина започва да „работи“ с развитието на останалата половина от лъчите. Един вид ние получаваме в наследство половината от лъчите на всяка чакра, развити от предишни инкарнации и сега няма смисъл да се работи върху тях, а върху останалите лъчи, с развитието на които автоматично се събужда и латентната част, което е свързано впоследствие и с появата на психичните сили, сидхите. Тази „двоична“ природа на чакрите се вижда в схемата. Прави впечатление, че звуковете (буквите) вървят по двойки за всяка една чакра – например съгласните „ка“ и „кха“, „га“ и „гха“, „да“ и „дха“, „ча“ и „чха“, „джа“ и „джха“ са в четвъртата чакра, а при гласните – „а“ и „аа“, „и“ и „ии“, „у“ и „уу“ са в пета чакра и т.н.

Почти удвоеният брой на звуковете (оттам и на буквите) в санскрит става благодарение на използването на „х“ към почти всяка съгласна и удвояването на времето за изговаряне на почти всяка гласна (например „аа“ е различна буква от „а“. В нашите езици съгласните с „х“, т.нар. придиханно „х“, и дългите гласни са се за-

губили¹⁰. Дали тази погрешка може да се свърже точно със знанието, което дава Р. Щайнер е въпрос, но това, което е сигурно в текстовете, описващи етерното тяло, е двойствената природа на чакрите – женският и мъжкият принцип, „ин“ и „ян“, луна-слънце, която е измерила израз и в азбуката на санскрит.

И още за звуковете в санскрит и по принцип...

Заг всяка от гласните и съгласните има определени сили, които намират своето проявление по начин, по който отразяват самата природата на нещата, есенцията на това, което се вербализира. Твърди се, че звуковете в санскрит не са просто плод на човешката логика, а са звукове и символи „чутни“ и „видяни“ от хора, зрящи във фините светове.¹¹ Санскрит е език, чиято структура и принципи отразяват самата структура и принципи на битието. Систематично и логично.

На вниманието на читателите се представя езотеричния смисъл на звуковете в санскрит, така както индийският мистик и философ Шри Ауробиндо ги разкрива за нас¹². Тези взаимовръзки между звук и смисъл лежат в основата и на образуването на корените на думите, на споменатите по-горе корени, „дхату“. Вероятно става дума за универсални закони, които биха били от полза за всеки, който има интерес да работи със Словото и Музиката.

„Пластовете мистерии обгръщат Санскрит и неговата азбука Деванагари. Той е бил един от инструментите, които Бог и Посветените са използвали, за да предадат Истината на хората в ранните дни на Петата Раса през Сатия Юга, „Епохата на Истината“.

Джудит Тайберг

अ	а	абсолютно съществуване	द	ga	твърдо, силно въздействие или действие
इ	и	относително съществуване	ध	gxa	по-меко, но силно въздействие или действие
उ	у	проникващо, съдържащо се или прогресивно съществуване	न	на	нежна, но резултатна връзка, отношение
क	ka	притежание, контрол, творчество, действие	प	па	лек допир или въздействие, нежно отношение, притежателно действие
ख	kxa	атака, завладяване, настояване, изхвърляване	फ	пха	същото, но с повече сила
ग	ga	контакт, движение, въздействие	ब	ба	мек, силен, обгръщащ контакт, притежание, действие
घ	gxa	насилствен контакт, враждебно действие, силно действие	भ	бха	същото, но с тенденция на довършване
च	ча	бързо и великолепно действие, съществуване, контакт	म	ма	ограничение, край, завършеност
छ	чха	същото, но с повече лекота	च	я	отношение
ज	gжа	неспокойствие, великолепиe, решително действие, съществуване	र	ра	вибрация, игра
झ	gжха	същото, но с повече лекота	ल	ла	любов, сладост и т.н., в отношението
ट	та	твърдост, сила, грубост – раджас	व	ва	проявено съществуване
ठ	тха	същото, но с по-голяма сила – раджас	श	ща	страст в единението
ड	da	тъпота, постоянство, упорство – раджастично-тамастичен	ष	ша	силно действие в покой
ढ	gха	упоритост, неотстъпчивост	स	са	покой, съюз
त	та	докосване, въздействие	ह	ха	сила
थ	тха	същото, но с по-голяма сила			

заключение

Санскрит е един хармоничен синтез между звук и форма, в който каквото се пише, това се изговаря (голямо предимство!), дори и в българския език не е така.

В нашия език, в повечето случаи, каквото се пише, това се произнася, но съчетанието на звуковете често е такова, че се получава т.нар. затъмняване на гласни и асимилиране на съгласни. Например дори самата дума „Бог“ се произнася с „k“! Ако думата „Бог“ би съществувала в санскрит, то би се произнасяла винаги „Бога“, с прибавяне на „a“, което осигурява ясното произношение на „g“-то накрая. Заг всяка буква стои един звук, заг всеки звук – един цвят, една вибрация. И сега би трябвало да е по-ясно какво губи всеки един език с по-малко от 50 букви в азбуката си! С всяка буква се губи по малко божественост, образно казано. Правилното произношение на „kхан“ в старобългарския, например, е било с „kx“, после става на „хан“ или „кан“. Нещо „гребно“ е загубено. Така също в нашия език е имало „носовки“ – „он“ и „ен“, при чието произнасяне вибрират по-висшите центрове

в мозъка и на грубо, и на по-fino ниво, имащи ефекта на произнасяне на мантрата „аумен“ – върховният звук, избран да служи като символ на Висшето, Коего няма име. В този смисъл ако речта е пълноценна, просто произнасяне на думите се превръща във вид духовна практика.

Езици като английски и френски имат произношение, в което липсват доста звукове, което неизбежно се отразява по определен начин на хората, които ги говорят. Звукообразуването се изнася в горната част на говорния апарат (особено ясно това се вижда при американския английски), а това стеснява диапазона на звуковете вибрации, които цялото тяло изпитва при говорене. Получава се един вид повърхностно произвеждане на звукове, липсва дълбочината. А езикът е дейност, вид „правене“ и то сериозно. Повърхностното „правене“ на речта довежда и до повърхностен начин на живот. Същност и обратното е валидно, и то в по-голяма степен – повърхностната житейска философия води до повърхностно звукообразуване и реч.

Говоренето е духовна практика. Правилното говорене е правилна духовна практика.

Накрая ще кажем, че правилното говорене включва не само правилна артикулация и интонация, но също и принципа на истинност – каквото се казва да отговаря на чувството и мисълта. Перфектното произношение няма да действа фините слоеве, ако чувството и мисълта липсват. За да има словото сила, действието (акта на говорене), чувството и мисълта трябва да присъстват в хармонично триединство.

Литература:

Sampadananda Mishra – “Sri Aurobindo and Sanskrit”
Oscar Marcel Hinze – “Tantra Vidya”
Thomas Egenes - “Introduction in Sanskrit”
Judith Tyberg – “Sanskrit Keys to the Wisdom Religion”
Paramahansa Hariharananda – “Kriya Yoga”
Рудолф Щайнер – „Път към познанието на висшите светове“
Н. Иванова и П. Радева – „А“ до „Я“ имената на българите
Ст. Стоянов, М. Янакиев – „Старобългарски език“

¹ Има няколко теории за територията и времето, през което се е говорил общият индоевропейски праязык-основа, споменаващи области като днешна Армения, или северно от Черно море, или северно от Каспийско море и време, простиращо се до 6–7 хил. пр. Хр.

² Дева-нагари се нарича азбуката на санскрит, което буквално означава „града (наагара), мястото, където живеят боговете (дева)“, т.е. писмеността, която се използва в града на боговете. Буквите са наречени „акшара мала“ – „нетленна броевица“, защото се счита, че буквите са извлечени от самото Битие. Докато има Битие, ще има и санскрит, т.е. санскрит е вечен. Оттам и гумата в санскрит за „буква“ – акшара – означава „незаличим“, „вечен“.

³ Самата гума „самскрита“ буквално означава „да съединя заедно“, а в по-широк смисъл означава „перфектен, правилен, идеално направен“.

⁴ Някои учени ги редуцират до 150 основни корена

⁵ Факт, който е коментиран от Учителя П. Дънов като важна еволюционна стъпка в развитието на човешкото съзнание.

⁶ Кое не трябва да се разбира толкова в смисъл на падение, колкото в смисъл на развитие, предопределено и закономерно касаещо инволюцията и еволюцията на човека – темата, на която беше посветен предишният брой на сп. „Житно зърно“. Така например с развитието на обективните науки се постига голяма прецизност при описанието на външния, заобикалящия ни свят, при което описание незаменими се оказват латинският и гръцкият език. Съвременната биология, описваща биологичния свят, не би могла да се справи без двойните имена на латински (например Homo sapiens, Lactobacillus bulgaricus и т.н.). По подобен начин стои въпросът и с останалите науки

като геология, астрономия, анатомия, медицина, психология и пр. Всяка наука има определен набор от гуми, понятиен апарат, без който не би могла да се изрази и дефинира. Понятиеният апарат на висшата математика, колкото и съвършен да е, не би свършил никаква работа на един анатомист например. Затова и езиците на съвременната цивилизация, за която често се използва изрази Западна култура, ориентирана предимно към опознаване, манипулиране и използване на света извън човека, са на базата на латинския и гръцкия език.

⁷ Тук се има предвид по-скоро, че в определени елитни кръгове на обществото се вижда тази тенденция. Иначе тенденцията към опростяване и профаниране на езика е общ феномен за всяка една култура. Езикът за широките народни маси на индуския полуостров носи името „пракрит“, един опростен вариант на санскрит, от който възникват множеството диалекти, познати и днес.

⁸ Да си припомним любимия пример на учителите по български език в трето отделение за изгадената заповед за смъртно наказание:

„Да се обеси, не да се пощади“, което с преместването на запетаята „спасява“ човешкия живот – „Да се обеси не, да се пощади“. Или „Не мога“ със запетая става „Не, мога.“

⁹ За седмата чакра, хилядолистника, се казва, че съдържа в себе си всички останали чакри. Там цялата азбука от 50 букви се наслагва 20 пъти, т.е. $20 \times 50 = 1000$. Символчно отговаря на тона „си“, звук не се дава, тъй като се счита, че е отвъд всичко земно.

¹⁰ Придиханното „х“ е характерно за повечето гревни свещени езици.

¹¹ Подобен е начинът, (по „божие вдъхновение“), по който е дадена и Глаголицата на светите братя Кирил и Методий, азбука, която – божествена по своя характер – потъва в забвение по силата на обстоятелствата.

¹² Поради липса на точна българска транслитерация на буквите от деванагари си позволяваме да импровизираме една такава за целите на настоящия материал – например там където има точка под буквата, това означава, че звукът се произвежда по малко по-различен начин – става въпрос за извиване на върха на езика нагоре към небцето зад зъбите. Произведен по този начин, звукът е по-остър и отсечен. За буквата „н“ не е правен опит за разграничаване на 4-те вида „н“.

